

MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN DEĞER YARGILARININ İNCELENMESİ¹

Ahmet Akif ERBAŞ

Öğr. Gör., Bülent Ecevit Üniversitesi Ahmet Erdoğan Sağlık Hizmetleri MYO.,
Çocuk Gelişimi Programı, ahmetakiferbas@beun.edu.tr
ORCID Numarası: 0000-0001-6186-0010

Received: 19.12.2017

Accepted: 18.04.2018

ÖZ

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin davranışlarına yön veren değerlerin hangileri olduğunun saptanması amaçlanmıştır. Bu bağlamda var olan durumu saptamaya yönelik betimsel bir çalışma yapılmıştır. Araştırmanın evrenini 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Bülent Ecevit Üniversitesi Ahmet Erdoğan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören 1379 öğrenci, örneklemini ise 349 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Schwartz (1992) tarafından geliştirilen ve Türkçeye uyarlanması Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından yapılan Schwartz Değerler Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesi aşamasında SPSS16 programı kullanılmış olup, Schwartz Değerler Ölçeği'ndeki alt değer tipleri ve ana değer tipi ile değişkenler arasındaki ilişkiler ortaya koyulmuştur. Araştırmanın t-testi sonuçlarına göre hazcılık ve özyönelim alt değer tipleri ile cinsiyet değişkeni arasında kadınlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Evrensellik ve iyilikseverlik alt değer tipleri ile sınıf değişkeni arasında 1.sınıflar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Öğrencilerin alt değer tiplerini önemsenme sıralaması şu şekildedir; iyilikseverlik, evrensellik, güvenlik, özyönelim, geleneksellik, başarı, güç, uyma, uyarlılık ve hazcılıktır.

Anahtar Kelimeler: Değer, değer yargıları, Schwartz değerler ölçeği, değerler eğitimi.

¹ Bu makale 5-8 Ekim 2017 tarihinde Muğla'da Uluslararası Eğitim ve Değerler Sempozyumu'nda (ISOEVA) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

INVESTIGATION OF THE VALUE JUDGMENTS OF VOCATIONAL SCHOOL STUDENTS

ABSTRACT

In this study, it is aimed to determine what values are the values which direct the behaviors of the college students. In this context, a descriptive study was conducted to determine what the current situation is. The population of this research consisted of 1379 students studying in Bulent Ecevit University Ahmet Erdoğan Health Services Vocational School at 2016–2017 academic year and the sample consisted of 349 students. ‘The Schwartz Value Scale’ which was developed by Schwartz (1992) and adapted to Turkish by Kuşdil and Kağıtçıbaşı (2000) was used as data Collection tool in the research. The SPSS 16 statistical program was used in the analysis of the data, and the relationship between the sub-value types and the main value types and the variables in the Schwartz Value Scale were determined. Unrelated group t-test from parametric tests was used to compare the values of two groups. According to the results of t-test, there a significant difference in favor of women between hedonism and self-esteem sub-types and sex change. A significant difference was found between universality and benevolence sub-value types and classroom variables in favor of 1st grade students. The order of importance in the sub-value types dimensions of the students is as follows; benevolence, universality, security, self-interest, tradition, success, power, conformity, arousal and hedonism.

Keywords: Value, value judgments, Schwartz value scale, values education.

GİRİŞ

Değer kavramı felsefenin önemli kavramlarından biri olup aksiyoloji olarak karşımıza çıkmaktadır. Sokrates, Platon, Aristoteles, İbni Miskeveyh, Gazali gibi felsefeciler iyinin ve kötünün ne olduğunu ve insanların iyiye nasıl ulaşacağını araştırarak aslında günümüze kadar ulaşan değerler sorununu sorgulamışlardır (Dilmaç, 2007, Topdemir, 2008). Literatüre Znanieck tarafından kazandırılan değer kavramı Latince “kıymetli olmak” veya “güçlü olmak” anlamına gelen “valare” kökünden türetilmiştir (Bilgin, 1995 akt; Yaman, Taflan ve Çolak, 2009). Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü’nde (www.tdk.gov.tr, 2017) ise değer tanımı; bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü olarak yer almaktadır.

Dünya görüşündeki farklılıklar, kültür farklılığı, sosyal yaşam farklılıkları, inanç farklılıkları, değerlere bakış açısı vb. nedenlerden dolayı farklı ideolojilerin öncelendiği farklı değerler bulunmaktadır (Öntaş, 2016). Bununla paralel olarak değer kavramı birçok farklı alanda çalışan kişi tarafından tanımlanmış ve birçok tanım ortaya çıkmıştır (Dilmaç, 2007). Bu kapsamda bakıldığında literatürdeki bazı değer tanımları şöyledir; Güngör (1998) değeri; bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç olarak, Özense (2003); bireylerin bilişsel kurgularının başlıca unsurları, Sarı (2005); kişinin belirli bir durumu diğerine tercih etmesine neden olan eğilimler, Rokeach (1973); farklı durumlarda davranışa kılavuzluk eden standartlar olarak tanımlamıştır (Izgar, 2013). Genel olarak değer tanımlarına bakıldığında sık vurgulanan kavramların, inançlar, bilişsel kurgular, eğilimler, normatif standartlar ve tutumlar olduğu görülmektedir (Bacanlı, 1999).

Değerin duyuşsal alana hitap etmesi (Bacanlı, 1999) ve farklı bilim alanlarında kendine yer bulması nedeniyle sınıflandırma noktasında da karşımıza farklı değer sınıflandırmaları çıkmaktadır. Spranger değerleri; kuramsal, sosyal, estetik, ekonomik, dini ve politik değerler olarak gruplandırmıştır (Demirhan İşcan, 2007). Rokeach değerleri “amaç değerler” ve “araç değerler” olmak üzere iki grupta toplayarak, sınıflandırmasında her iki değer grubuna 18’er tane değer yerleştirmiştir (Rokeach, 1973). Güngör (1998) değerleri; estetik, teorik, iktisadi, siyasi, sosyal, dini, ahlaki olarak sınıflandırmıştır.

Schwartz (1992) yaptığı sınıflandırmada belirlediği 56 değeri 10 temel tipe ayırmıştır. Daha sonra Schwartz 2001 yılında yaptığı çalışmada listedeki değer sayısını 57’ye yükseltmiştir (Perrinjaquet ve diğerleri 2005 akt. Karalar ve Kiracı, 2010). Schwartz Değer Kuramı’ndaki alt değer tipleri ve ana değer tipleri arasındaki ilişkilerle ilgili model Şekil 1’de gösterilmekle beraber, 10 temel değer tipi ve 57 değer şöyle sıralanmaktadır (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000):

Güç (Power): Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü. Değerler: Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görüntüyü koruyabilmek ve insanlar tarafından benimsenmek.

Başarı (Achievement): Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi. Değerler: Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak ve zeki olmak.

Hazcılık (Hedonism): Bireysel zevke, hazza yönelim. Değerler: Zevk, hayattan tat almak.

Uyarılım (Stimulation): Heyecan ve yenilik arayışı. Değerler: Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak ve heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak.

Evrenselcilik (Universalism): Anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve tüm doğanın iyiliğini gözetmek. Değerler: Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyada barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi korumak ve iç uyum.

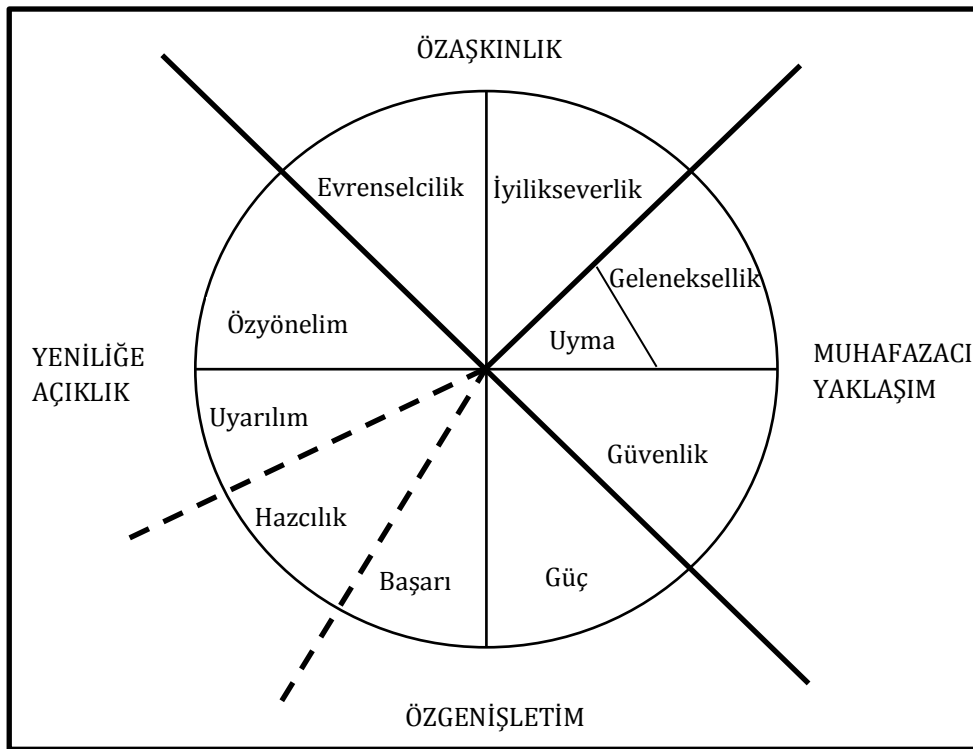
Özyönelim (Self-Direction): Düşünce ve eylemde bağımsızlık. Değerler: Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek ve kendisine saygısı olmak.

İyilikseverlik (Benevolence): Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme. Değerler: Yardımsever olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak, gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat ve anlamlı bir hayat.

Uyma (Conformity): Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlanması. Değerler: Kibarlık, itaatkar olmak, anne- babaya ve yaşlılara değer vermek ve kendini denetleyebilmek.

Geleneksellik (Tradition): Kültürel ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık. Değerler: Alçakgönüllü olmak, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı olmak ve dünyevi işlerden el ayak çekmek.

Güvenlik (Security): Toplumun var olan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği. Değerler: Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu ve sağlıklı olmak.

Şekil 1. Schwartz Değer Kuramı'ndaki Alt Değer Tipleri ve Ana Değer Tipleri Arasındaki İlişkilerle İlgili Model

Kötülük, şiddet, terörizm, cinayet, gasp, cinsel istismar, uyuşturucu madde kullanımının oldukça artış gösterdiği, günlük hayatta olumsuzluklarla karşı karşıya gelme olasılığımızın arttığı (Adli İstatistikler, 2016), insanların birbirine karşı tahammül göstermediği, ülkelerin birbirine karşı nükleer güç kullanma tehditlerinin gün yüzüne çıktığı günümüzde olumlu değerlerle donatılmış, erdemli, huzurlu ve ahlaklı bir dünyaya ne kadar çok ihtiyacımızın olduğu bir kez daha kendini kanıtlamaktadır. Değerlerden yoksun kalan insanlık ve küreselleşmenin etkisiyle toplumsal yozlaşmalar ve değer kayıpları gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Son yüzyılda dünyanın geçirdiği hızlı değişim, rol modellerin ve ailelerin toplumsal kültür ve insani değerleri genç insanlara sunma fonksiyonunu gittikçe azaltmıştır (Kaymakcan ve Meydan, 2011). Böylece değersizleşen ve kültürlerini kaybeden bireyler yetişmeye başlamıştır. Bu sebeple üzerinde yaşadığımız dünyayı daha yaşanabilir hale getirebilmek için bilime, teknolojiye, refaha ne kadar ihtiyaç duyuyorsak değerlere de o kadar ihtiyacımız vardır (Yalar,2010).

Günümüzde çok hızlı bir şekilde gerçekleşen küreselleşmenin birey ve toplum değerleri üzerindeki etkisini göz önünde bulundurduğumuzda değerlerin çocuklar, gençler ve toplum açısından ne derece önemli olduğu görülmektedir (Meydan, Hasanov ve Dikmen, 2015). Yapılan literatür taraması sonucunda meslek yüksekokulu öğrencilerinin değer yargılarını belirlemeye yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda araştırmamız planlanmış ve yüksekokul öğrencilerinin davranışlarına yön veren değerlerin hangi değerler olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca Schwartz Değerler Ölçeğindeki 10 değer tipi (güç, hazcılık, başarı, uyarılım, evrenselcilik, özyönelim, geleneksellik, iyilikseverlik, uyma, güvenlik) ile cinsiyet, sınıf, yaş ve üniversiteyi

kazanma değişkenleri arasında katılımcıların ortalama puanlarına göre farklılık olup olmadığının saptanması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırmada var olan bir durumu belirlemeye yönelik betimsel çalışma yapılmıştır. Betimsel istatistik, bir değişkene ilişkin sayısal değerlerin toplanması, betimlenmesi ve sunulmasına olanak sağlayan istatistiksel işlemleri tanımlar. Betimsel istatistik, bir örneklem üzerinde ulaşılabilen verileri kullanarak araştırmaya katılan bireylerin özelliklerini betimlemeyi amaçlar (Büyüköztürk, 2017). Betimsel çalışmalar, bilimin betimleme amacına hizmet etmekle birlikte, aynı zamanda sonraki çalışmalar için denence üretmeye yönelik öngörü sağlarlar. Betimsel çalışmalar genellikle tarama çalışmaları şeklinde ele alınmaktadır (Erkuş, 2009). Tarama çalışmaları mevcut durumu tespit etmek için yürütülen bir araştırma türüdür. Tarama çalışmalarında genelde anketler kullanılmasına karşın diğer teknik ve araçlar da kullanılabilir (Çepni, 2009).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Bülent Ecevit Üniversitesi Ahmet Erdoğan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda okuyan 1379 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Bülent Ecevit Üniversitesi Ahmet Erdoğan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören 349 üniversite öğrenci oluşturmaktadır. Çepni (2009) evren - örneklem ilişkisini belirtirken 346 örneklem sayısının 3000 kişilik bir evreni temsil edeceğini belirtmiştir. Bu bağlamda örneklem sayımız evreni temsil edecek kadar büyüklüktedir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

	Değişkenler	N	%
Cinsiyet	Bayan	260	74,5
	Erkek	89	25,5
Sınıf	1.Sınıf	188	53,9
	2.Sınıf	161	46,1
Yaş	20 Yaş ve Altı	260	74,5
	21 Yaş ve Üstü	89	25,5
Üniversiteyi Kazanma Şekli	Sınavsız Geçiş	151	43,3
	Üniversite Sınavı	198	56,7
		349	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımına bakıldığında; 260 (%74,5) bayan, 89 (%25,5) erkek öğrenci olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre dağılımlarına bakıldığında; 188 (%53,9) 1. sınıf, 161 (%46,1) 2. sınıf öğrencisi görülmektedir. Öğrencilerin yaş değişkenine göre bakıldığında; 260 (%74,5) 20 yaş ve altı, 89 (%25,5) 20 yaş ve üstü öğrenci görülmektedir. Öğrencilerin okudukları bölümü kazanma şekline bakıldığında; 151 (%43,3) öğrencinin sınavsız geçiş, 198 (%56,7) öğrencinin üniversite sınav ile üniversiteyi kazandıkları görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmamızda veri toplama aracı olarak 54 ülkede uygulanan, Schwartz (1992) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye uyarlanması Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından yapılan "Schwartz Değer Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçeğin aslının öğretmenlere ve üniversite öğrencilerine uygulanması ve yine üniversite öğrencilerine yönelik yapılan akademik çalışmaların (Dilmaç ve Arkadaşları, 2009; Özdemir ve Koruklu, 2011; Yıldız, 2012; Morsümbül, 2014; Kiran ve Gül, 2016; Özcan ve Erol, 2017) olması dolayısıyla "Schwartz Değerler Ölçeğinin" veri toplama aracı olarak üniversite öğrencilerine uygulanmasına karar verilmiştir. Veri toplama formunun ilk bölümünde araştırmacı tarafından hazırlanan ve katılımcıların demografik durumlarına ilişkin sorular olup ikinci bölümde ise 57 maddeden oluşan "Schwartz Değerler Ölçeği" kullanılmıştır.

Ölçekte katılımcılardan "Hangi değerler hayatımı yönlendirmeleri açısından benim için önemlidir ve hangi değerler benim için daha az önemlidir?" sorusunun yanıtlanması istenmiştir. 9'lu likert tipinde hazırlanan ölçeğe katılımcılardan; "ilkelerime ters düşer (-1)", "önemli değildir (0)", "önemli (3)", "en üst düzeyde önemli (7)" olmak üzere -1'den 0,1,2,3,4,5,6,7'ye kadar değişen aralıkta puanla yapmaları istenmiştir. Ölçekte bulunan 57 madde; güç, başarı, uyarılım, hazcılık, özönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma ve güvenlik olmak üzere 10 alt değer tipinden oluşmaktadır. Schwartz (1992) tarafından belirlenen alt değer tipleri muhafazacı yaklaşım, özaşkınlık, yeniliğe açıklık ve özgenişletim olmak üzere dört ana değer tipi altında toplanmaktadır (Şekil 1). Çalışmamızda dört ana değer tipi ile ilgili olarak yapılan analizlerde hazcılık değeri Schwartz yaklaşımında hem özgenişletim hem de yeniliğe açıklık temel değerlerinde bulunmasından dolayı analize dahil edilmemiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesi aşamasında SPSS16 programı kullanılmış olup, Schwartz değerler ölçeği ile değişkenler arasında ortalama puanlar açısından farklılıkların olup olmadığı ortaya koyulmuştur. Verilerin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla yapılmış olan normallik testi sonucunda (Büyüköztürk, 2017), Skewness ve Kurtosis değerlerinin (+1,5)-(-1,5) arasında olduğu ve normal dağıldığı görülmüştür (Tabachnick ve Fidell, 2013). Verilerin normal dağılım özelliğine sahip olmalarından dolayı parametrik testlerden ilişkisiz grup t-Testi kullanılmıştır. Bulguların anlamlı olup olmadığının yorumlamasında "0,05" anlamlılık düzeyi ölçüt olarak kullanılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha korelasyon katsayısının 0,947 olduğu (ölçeğimizin güvenilir olduğu) tespit edilmiştir.

BULGULAR**Tablo 2.** Schwartz Değerler Ölçeği Alt Değer Tipleri ve Ana Değer Tiplerinin, Güvenirlik Katsayıları, Örneklem Genelindeki Ortalama ve Standart Sapmaları

Alt Değer Tipleri	N	Cronbach's Alpha	Ortalama	Standart Sapma
İyilikseverlik	349	,832	53,292	7,805
Evrensellik	349	,835	52,587	7,769
Güvenlik	349	,736	41,596	5,446
Özyönelim	349	,737	35,418	5,013
Geleneksellik	349	,688	30,507	6,053
Başarı	349	,751	27,277	5,140
Güç	349	,630	25,000	4,965
Uyma	349	,505	22,461	3,821
Uyarılım	349	,592	15,868	3,256
Hazcılık	349	,542	14,965	3,462
Ana Değer Tipleri				
Özaşkınlık	349	,908	105,879	14,743
Muhafazakarlık	349	,839	94,564	12,729
Özgenişletim	349	,812	52,277	9,168
Yenilikçilik	349	,792	51,286	7,270

Tablo 2’de yer alan bulgulara göre öğrencilerin alt değer tiplerini önemsenme sıralaması şu şekildedir; iyilikseverlik, evrensellik, güvenlik, özyönelim, geleneksellik, başarı, güç, uyma, uyarılım ve hazcılıktır. Öğrencilerin ana değer tiplerine verdikleri önem düzeylerinin sıralaması ise şu şekildedir; özaşkınlık, muhafazakarlık, özgenişletim ve yenilikçilik.

Tablo 3. Alt Değer Tiplerinin Ortalama Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	X	SS	t testi		
					t	Sd	p
Güç	Bayan	260	24,723	4,776	-1,786	347	,075
	Erkek	89	25,809	5,426			
Başarı	Bayan	260	27,100	5,184	-1,106	347	,270
	Erkek	89	27,797	5,002			
Uyarılım	Bayan	260	15,757	3,202	-1,084	347	,279
	Erkek	89	16,191	3,407			
Hazcılık	Bayan	260	14,592	3,519	-3,749	174,002	,000
	Erkek	89	16,056	3,053			
Özyönelim	Bayan	260	35,103	5,195	-2,196	180,815	,029
	Erkek	89	36,337	4,337			
Evrensellik	Bayan	260	52,846	7,932	1,064	347	,288
	Erkek	89	51,831	7,264			
İyilikseverlik	Bayan	260	53,623	7,757	1,355	347	,176
	Erkek	89	52,325	7,906			
Geleneksellik	Bayan	260	30,761	6,006	1,343	347	,180
	Erkek	89	29,764	6,164			
Uyma	Bayan	260	22,503	3,748	,355	347	,723
	Erkek	89	22,337	4,047			
Güvenlik	Bayan	260	41,580	5,512	-,089	347	,929
	Erkek	89	41,640	5,276			

Örnekleme oluşturan öğrencilerin değer tipleri ile cinsiyet değişkenine göre alınan ortalama puanları arasında yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda; güç, başarı, uyarılım, evrensellik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma ve güvenlik değer tipleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bununla birlikte hazcılık ($t = -3,749$; $p < ,05$) ve özyönelim ($t = -2,196$; $p < ,05$) alt değer tipleri ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu farklılık hem hazcılık hem de özyönelim alt değer tiplerinde erkekler lehine gerçekleşmiştir.

Tablo 4. Ana Değer Tiplerinin Ortalama Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	X	SS	t testi		
					t	Sd	p
Özaşkınlık	Bayan	260	106,469	14,893	1,278	347	,202
	Erkek	89	104,157	14,236			
Muhafazakarlık	Bayan	260	94,846	12,932	,706	347	,481
	Erkek	89	93,741	12,149			
Yenilikçilik	Bayan	260	50,861	7,389	-1,873	347	,049
	Erkek	89	52,528	6,802			
Özgenişletim	Bayan	260	51,823	9,091	-1,588	347	,113
	Erkek	89	53,606	9,315			

Örnekleme oluşturan öğrencilerin ana değer tipleri ile cinsiyet değişkenine göre alınan ortalama puanları arasında yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda; özaşkınlık, muhafazakarlık ve özgenişletim değer tipleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bununla birlikte yenilikçilik ($t = -1,873$; $p < ,05$) ana değer tipi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu farklılık erkekler lehine gerçekleşmiştir.

Tablo 5. Alt Değer Tiplerinin Ortalama Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

	Sınıf	N	X	SS	t testi		
					t	Sd	p
Güç	1.sınıf	188	24,872	4,834	-,518	347	,604
	2.sınıf	161	25,149	5,124			
Başarı	1.sınıf	188	27,622	5,194	1,354	347	,177
	2.sınıf	161	26,875	5,063			
Uyarılım	1.sınıf	188	16,053	3,192	1,147	347	,252
	2.sınıf	161	15,652	3,326			
Hazcılık	1.sınıf	188	15,260	3,330	1,725	347	,085
	2.sınıf	161	14,621	3,589			
Özyönelim	1.sınıf	188	35,872	4,949	1,834	347	,067
	2.sınıf	161	34,888	5,050			
Evrensellik	1.sınıf	188	53,319	8,044	1,908	347	,049
	2.sınıf	161	51,732	7,368			
İyilikseverlik	1.sınıf	188	54,095	8,159	2,088	347	,038
	2.sınıf	161	52,354	7,283			
Geleneksellik	1.sınıf	188	30,728	6,163	,738	347	,461
	2.sınıf	161	30,248	5,931			
Uyma	1.sınıf	188	22,664	4,033	1,076	347	,283
	2.sınıf	161	22,223	3,556			
Güvenlik	1.sınıf	188	42,063	5,249	1,739	347	,083
	2.sınıf	161	41,049	5,634			

Örnekleme oluşturan öğrencilerin alt değer tipleri ile öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre alınan ortalama puanları arasında yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda; güç, başarı, uyarılım, hazcılık, özyönelim, geleneksellik, uyma ve güvenlik alt değer tipleri ile öğrenim görülen sınıf değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bununla birlikte evrensellik ($t= 1,908$; $p<,05$) ve iyilikseverlik ($t= 2,088$; $p<,05$) değer tipleri ile öğrenim görülen sınıf değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu farklılık hem evrensellik hem de iyilikseverlik alt değer tiplerinde 1. sınıfta öğrenim gören öğrenciler lehine gerçekleşmiştir.

Tablo 6. Ana Değer Tiplerinin Ortalama Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup T Testi Sonuçları

	Sınıf	N	X	SS	t testi		
					t	Sd	p
Özaşkınlık	1.sınıf	188	107,414	15,433	2,113	347	,035
	2.sınıf	161	104,086	13,724			
Muhafazakarlık	1.sınıf	188	95,457	12,908	1,418	347	,157
	2.sınıf	161	93,521	12,476			
Yenilikçilik	1.sınıf	188	51,925	7,075	1,780	347	,076
	2.sınıf	161	50,540	7,445			
Özgenişletim	1.sınıf	188	52,494	9,034	,477	347	,634
	2.sınıf	161	52,024	9,344			

Örnekleme oluşturan öğrencilerin ana değer tipleri ile öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre alınan ortalama puanları arasında yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda; muhafazakarlık, yenilikçilik ve özgenişletim değer tipleri ile öğrenim görülen sınıf değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bununla birlikte özaşkınlık ($t= 2,113$; $p<,05$) ana değer tipi ile öğrenim görülen sınıf değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu farklılık 1.sınıfta öğrenim gören öğrenciler lehine gerçekleşmiştir.

Tablo 7. Alt Değer Tiplerinin Ortalama Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

	Yaş	N	X	SS	t testi		
					t	Sd	p
Güç	20 Yaş ve Alt	260	24,988	4,735	- ,068	133,399	,946
	21 Yaş ve Üstü	89	25,033	5,613			
Başarı	20 Yaş ve Altı	260	27,288	4,947	,065	347	,948
	21 Yaş ve Üstü	89	27,247	5,697			
Uyarılım	20 Yaş ve Altı	260	15,976	3,210	1,066	347	,287
	21 Yaş ve Üstü	89	15,550	3,384			
Hazcılık	20 Yaş ve Altı	260	15,026	3,363	,565	347	,573
	21 Yaş ve Üstü	89	14,786	3,749			
Özyönelim	20 Yaş ve Altı	260	35,661	4,808	1,552	347	,122
	21 Yaş ve Üstü	89	34,707	5,537			
Evrensellik	20 Yaş ve Altı	260	52,807	7,757	,905	347	,366
	21 Yaş ve Üstü	89	51,943	7,813			
İyilikseverlik	20 Yaş ve Altı	260	53,773	7,633	1,975	347	,049
	21 Yaş ve Üstü	89	51,887	8,169			
Geleneksellik	20 Yaş ve Altı	260	30,734	6,135	1,200	347	,231
	21 Yaş ve Üstü	89	29,842	5,789			
Uyma	20 Yaş ve Altı	260	22,557	3,989	,805	347	,421

	21 Yaş ve Üstü	89	22,179	3,287			
Güvenlik	20 Yaş ve Altı	260	41,700	5,207	,609	347	,543
	21 Yaş ve Üstü	89	41,292	6,112			

Üniversite öğrencilerinin alt değer tipleri ile yaş değişkenine göre alınan ortalama puanları arasında yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda; güç, başarı, uyarılım, hazcılık, özyönelim, evrensellik, geleneksellik, uyma ve güvenlik değer tipleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bununla birlikte iyilikseverlik ($t= 1,975$; $p<,05$) değer tipi ile yaş değişkeni ortalama puanı arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu farklılık 20 yaş ve altı öğrenciler lehine gerçekleşmiştir.

Tablo 8. Ana Değer Tiplerinin Ortalama Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

	Yaş	N	X	SS	t testi		
					t	Sd	p
Özaşkinlık	20 Yaş ve Altı	260	106,580	14,545	1,521	347	,129
	21 Yaş ve Üstü	89	103,831	15,204			
Muhafazakarlık	20 Yaş ve Altı	260	94,992	12,679	1,073	347	,284
	21 Yaş ve Üstü	89	93,314	12,864			
Yenilikçilik	20 Yaş ve Altı	260	51,638	6,936	1,549	347	,122
	21 Yaş ve Üstü	89	50,258	8,124			
Özgenişletim	20 Yaş ve Altı	260	52,276	8,679	-,004	347	,997
	21 Yaş ve Üstü	89	52,280	10,522			

Örnekleme oluşturan öğrencilerin ana değer tipleri ortalama puanları ile yaş değişkeni arasında yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda; özaşkinlık, muhafazakarlık, yenilikçilik ve özgenişletim değer tipleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 9. Alt Değer Tiplerinin Ortalama Puanlarının Üniversiteyi Kazanma Şekli Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

	Üniversiteyi Kazanma Şekli	N	X	SS	t testi		
					t	Sd	p
Güç	Sınavsız Geçiş	151	24,529	4,780	-1,548	347	,123
	Üniversite Sınavı	198	25,358	5,084			
Başarı	Sınavsız Geçiş	151	27,158	4,833	-,377	347	,706
	Üniversite Sınavı	198	27,368	5,373			
Uyarılım	Sınavsız Geçiş	151	15,894	2,898	,129	347	,897
	Üniversite Sınavı	198	15,848	3,511			
Hazcılık	Sınavsız Geçiş	151	14,841	3,348	-,586	347	,558
	Üniversite Sınavı	198	15,060	3,551			
Özyönelim	Sınavsız Geçiş	151	35,483	4,900	,212	347	,833
	Üniversite Sınavı	198	35,368	5,110			
Evrensellik	Sınavsız Geçiş	151	52,278	7,622	-,649	347	,517
	Üniversite Sınavı	198	52,823	7,891			
İyilikseverlik	Sınavsız Geçiş	151	53,417	7,336	,261	347	,794
	Üniversite Sınavı	198	53,197	8,161			
Geleneksellik	Sınavsız Geçiş	151	30,993	6,029	1,312	347	,190
	Üniversite Sınavı	198	30,136	6,061			
Uyma	Sınavsız Geçiş	151	22,708	3,948	1,056	347	,292
	Üniversite Sınavı	198	22,272	3,720			
Güvenlik	Sınavsız Geçiş	151	41,702	5,013	,317	347	,751
	Üniversite Sınavı	198	41,515	5,765			

Üniversite öğrencilerinin alt değer tipleri ortalama puanları ile öğrencilerin üniversiteyi kazanma değişkeni arasında yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda; güç, başarı, uyarılım, hazcılık, özyönelim, evrensellik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma ve güvenlik alt değer tipleri ile üniversiteyi kazanma değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 10. Ana Değer Tiplerinin Ortalama Puanlarının Üniversiteyi Kazanma Şekli Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

	Üniversiteyi Kazanma Şekli	N	X	SS	t testi		
					t	Sd	p
Özaşkınlık	Sınavsız Geçiş	151	105,695	14,177	-,204	347	,839
	Üniversite Sınavı	198	106,020	15,194			
Muhafazakarlık	Sınavsız Geçiş	151	95,404	12,592	1,076	347	,283
	Üniversite Sınavı	198	93,924	12,827			
Yenilikçilik	Sınavsız Geçiş	151	51,377	6,809	,204	347	,839
	Üniversite Sınavı	198	51,217	7,620			
Özgenişletim	Sınavsız Geçiş	151	51,688	8,684	-1,049	347	,295
	Üniversite Sınavı	198	52,7273	10,522			

Örnekleme oluşturan öğrencilerin ana değer tipleri ile öğrencilerin üniversiteyi kazanma değişkeni arasında yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda; özaşkınlık, muhafazakarlık, yenilikçilik ve özgenişletim değer tipleri ile öğrencilerin üniversiteyi kazanma değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Öğrencilerin, alt değer tiplerini önemseme sıralaması şu şekildedir; iyilikseverlik, evrensellik, güvenlik, özyönelim, geleneksellik, başarı, güç, uyma, uyarılım ve hazcılıktır. Görüldüğü üzere meslek yüksekokulu öğrencileri davranışlarına öncelikli olarak yön veren değerler olarak iyiliği, yardım etmeyi, hoşgörüyü ve güzel duyguları barındıran değerlere yönelmektedirler. İyilikseverliği insanların birebir ilişkili olduğu kişilerle ilgili bir kavram olarak ele alan Schwartz (2006) evrenselliği bunun üstünde bir kavram olarak tüm insanlara ve doğaya yardım olarak ele almaktadır. Bununla birlikte birinci derecede önem atfedilen alt değer tipi çalışmamızda iyilikseverlik bulunmakla birlikte literatürde farklı sonuçlarla karşılaşmıştır. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı'nın (2000) çalışmasında alt değer tiplerinin sıralaması şu şekildedir; evrensellik, güvenlik, iyilikseverlik, özyönelim, başarı, uyma, hazcılık, güç, geleneksellik, uyarılım. Yıldız'ın (2012) çalışmasında değerlerin önemsenme derecesine göre sıralaması; iyilikseverlik, evrensellik, güvenlik, özyönelim, geleneksellik, başarı, güç, uyma, hazcılık, uyarılım şeklindedir. Uzun'un (2014) çalışmasında değerlerin önemsenme derecesine göre sıralaması; evrensellik, güvenlik, özyönelim, uyma, iyilikseverlik, hazcılık, uyarılım, geleneksellik, başarı, güç şeklindedir. Kıran ve Gül'ün (2016) çalışmasında alt değer tipleri öğrenciler tarafından önem derecesine göre şöyle sıralanmıştır; evrensellik, iyilikseverlik, güvenlik, uyarılım, geleneksellik, başarı, güç, uyma, hazcılık ve özyönelim. Çalışmamızda öğrencilerin davranışlarına yön verme bakımından en az önemli gördükleri değer tipleri; heyecanı ve bireyselliği öne çıkaran uyarılım ve hazcılık alt değer tipleri olarak bulunmuştur.

Çalışmamızda öğrencilerin ana değer tiplerine verdikleri önem düzeylerinin sıralaması şu şekildedir; özaşkınlık, muhafazakârlık, özgenişletim ve yenilikçilik. Öğrencilerin ana değer tipi bağlamında en yüksek önemi özaşkınlık ana değer grubuna verdikleri tespit edilmiştir. Bu sonuçlar Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) ve Uzun (2014) tarafından yapılan çalışmalarla örtüşmektedir. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı'nın (2000) çalışmasındaki ana değer tipleri şu şekilde sıralanmıştır; özaşkınlık, yenilikçilik, muhafazakârlık, özgenişletim. Uzun'un (2014) çalışmasında ise ana değer tipleri şu şekilde sıralanmıştır; özaşkınlık, muhafazakârlık, yenilikçilik, özgenişletim. Bununla birlikte Kiran ve Gül (2016) tarafından yapılan çalışma ile yaptığımız çalışma arasında farklıklar görülmektedir. Kiran ve Gül (2016) çalışmasındaki ana değer tipleri şu şekilde sıralanmıştır; muhafazakârlık, özaşkınlık, özgenişletim ve yenilikçilik.

Hazcılık ve özyönelim değerlerinin cinsiyete göre değiştiği görülmekle beraber erkek öğrenciler lehine anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Ana değer tiplerinde ise yenilikçilik ana değer tipi ile cinsiyet arasında erkekler lehine anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Buna göre erkeklerin özyönelim ve uyarılım değerlerini daha fazla önemsedikleri belirtilebilir. Bulgulara baktığımızda erkeklerin heyecana, bireyselliğe, bağımsızlığa ve bireysel zevke daha çok önem verdikleri söylenebilir. Bununla birlikte literatürde farklı sonuçlar olduğu görülmektedir. Kiran ve Gül (2016) çalışmalarında cinsiyet değişkeni ile özaşkınlık ana değer tipi arasında kadınlar lehine anlamlı bir fark bulmuştur. Uzun'un (2014) çalışmasında hazcılık, özyönelim, evrensellik ve uyma değer tipleriyle cinsiyet arasında kadınlar lehine anlamlı bir fark saptanmıştır. Yine aynı çalışmada özaşkınlık, muhafazakârlık ve yenilikçilik ana değerlerinde kadınlar lehine anlamlı fark ortaya çıkmıştır. Morsümbül'ün (2014) çalışmasında ise cinsiyet değişkenine ile özaşkınlık, yenilikçilik, muhafazakârlık ve özgenişletim ana değerleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bozdaş (2013) çalışmasında cinsiyet değişkeni ile öğretmenlerin değer yargıları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Üniversite öğrencilerinin evrensellik ve iyilikseverlik alt değerlerinden aldığı puanlar sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermiştir. Sınıf düzeyine göre bakıldığında 1. sınıf öğrencilerinin lehine anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Buna bağlı olarak özaşkınlık ana değer tipinde 1. sınıf öğrencilerinin lehine anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. 1. sınıfta öğrenim gören öğrenciler 2. sınıfta öğrenim gören öğrencilere göre daha anlayışlı, daha yardımsever, başkalarının iyiliğini daha çok düşünen, daha barışçıl bir yapıya sahiptirler. Bununla beraber bir üst sınıfa geçen öğrencilerin özaşkınlık (iyilikseverlik, evrensellik) ana değerinin alt sınıfa göre neden azaldığı ve hangi faktörlerin bu değerlerin azalmasına yol açtığı sorusu dikkate değer bir sonuçtur. Schwartz (2006) çalışmasında ortaokuldan itibaren evrensellik değerine verilen önemin artığına vurgu yaparak özellikle üniversite döneminde evrenselliğe yüksek öncelik verildiğini vurgulamaktadır. Çalışmamızda evrensellik değerinin azalan eğilim göstermesi bu sebeple dikkate değer bir sonuçtur.

Üniversite öğrencilerinin yaş aralıkları ile iyilikseverlik alt değeri arasında 20 yaş ve altındaki öğrenciler lehine anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Buradan öğrencilerin yaş ortalamaları arttıkça iyilikseverlik değerine verdikleri önemin azaldığı görülmektedir. Bununla birlikte yaş değişkeni ile diğer alt değer tipleri ve ana değer tipleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Uzun (2014) yaptığı çalışmada yaş değişkeninin değerler

üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını belirtmiştir. Morsümbül (2014) ise çalışmasında yaş değişkeninin değerler üzerinde önemli etkiye sahip olduğunu vurgulamıştır. Schwartz (2006) yaş değişkeninin etkisine vurgu yaparak, kendini aşma değerlerinin (iyilikseverlik, evrenselcilik) yaşla birlikte arttığına ve kendini yüceltme değerlerinin (güç, başarı) ise azaldığına işaret etmektedir.

Üniversite öğrencilerinin alt değer tipleri ve ana değer tipleri ile öğrencilerin üniversiteyi kazanma değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Öğrencilerin değer yargılarını önemseme düzeyleri ile üniversiteyi sınavla kazanarak veya sınavsız geçişle kazanarak gelmeleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Buradan üniversiteye sınavsız geçişin kaldırılmasının veya kaldırılmamasının üniversitede öğrenim gören öğrencilerin değer yargıları üzerinde etkisinin olmayacağı sonucuna ulaşılabılır.

ÖNERİLER

Çalışmanın bulgularına dayalı olarak araştırmada şu önerilere yer verilebilir:

1. Araştırma sonucunda bir üst sınıfa geçen öğrencilerin özaşkınlık (iyilikseverlik, evrensellik) ana değerinin alt sınıfa göre neden azaldığı ve hangi faktörlerin bu değerlerin azalmasına yol açtığı sorusunun cevabını bulmaya yönelik çalışmalar yapılabilir.
2. Bireysel ve toplumsal yaşamı olumlu yönde etkileyen “evrenselcilik” ve “iyilikseverlik” gibi olumlu değer tiplerinin ebevenler, eğitimciler ve toplum tarafından bireylere küçük yaşlardan itibaren kazandırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Adli İstatistikler, (2016). *Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü*. Ankara.
- Bacanlı, H. (1999). *Gelişim ve Öğrenme (2. Baskı)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bozdaş, Ş. (2013). *Öğretmenlerin Mesleklerine Adanmışlık Düzeyleri İle Değerler Eğitimi Uygulama Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çepni, S. (2009). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. Trabzon.
- Demirhan İşcan, C. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dilmaç, B., Deniz, M. ve Deniz, M.E. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Öz-Anlayışları İle Değer Tercihlerinin İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7 (8).
- Erkuş, A. (2009). *Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma Süreci*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Güngör, E. (1998). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar (2. Baskı)*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

- Izgar, G. (2013). *İlköğretim okulu 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Demokratik Tutum ve Davranışlarına Etkisi*. Doktora Tezi, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Karalar, R. ve Kiracı, H. (2010). Bireysel Değerlerin Sürdürülebilir Tüketim Davranışı Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Öğretmenler Üzerinde Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2 (2).
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2011). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programları ve Öğretmenlerine Göre Değerler Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9 (21).
- Kıran, Ö. ve Gül, S. (2016). Lise öğrencilerinin Değer Yönelimlerinin Schwartz Değerler Ölçeği Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (47).
- Kuşdil, M.E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri Ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15 (45).
- Meydan, H., Hasanov, B., Dikmen, F. (2015). Nasıl Bir Çocuk? (Zonguldak İlindeki Velilerin Çocuklarında Görmek İstedikleri Değerlerin Okul Türü Değişkenine Göre Analizi). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13 (29).
- Morsümbül Ş. (2014). *Değerlerin Kuşaklar Arası Değişimi: Ankara Örneği*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öntaş, T. (2016). İdeolojinin Kültürel Yorumu Olarak Değerler Ve Bir Değerler İdeolojisi Olarak Muhafazakârlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 14 (31).
- Özcan, Z., Erol, H.K. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Değer Yönelimleri ve Dindarlık-Değer İlişkisi (Karabük Örneği). *Journal of History Culture and Art Research*, 6 (4).
- Özdemir, Y., ve Koruklu, N. (2011). Üniversite Öğrencilerinde Değerler Ve Mutluluk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (1).
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3).
- Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. New York: The Free Press.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (10).
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, 25.
- Schwartz, S. H. (2006). Basic Human Values: Theory, Measurement, and Applications. *Revue Française de Sociologie*, 47.
- Tabachnick, B.G., Fidell, L.S. (2013). *Using Multivariate Statistics (Sixth Ed.)*. Boston: Pearson.
- Topdemir, H.G. (2008). *Felsefe*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- TDK. (2017).
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a2fdaa702a8a2.07737091 [12.12.2017].
- Uzun, E.B. (2014). *Sınıf Öğretmenlerinin Sahip Olduğu Değerler İle Akademik İyimserlik Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Yalar, T. (2010). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Değerler Eğitiminin Mevcut Durumunun Belirlenmesi ve Öğretmenlere Yönelik Bir Program Modülü Geliştirme*. Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Yaman, H., Taflan, S., Çolak, S. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7 (18).
- Yıldız, M. (2012). *Öğretmen Adaylarının Benlik Saygısı ve Kişilik Özelliklerinin Sahip Oldukları Değerler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.